

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

K A I F Ø N S S B A C H:

**ERINDRINGER
OM
MIN BARNDOM
I**

NYKØBING MORS

KAI FØNSS BACH

Erindringer fra
BARNDOMMENS DAGE
i Nykøbing Mors

Fra toppen af det 15 etages høje hotel „Torreblanca“ er der en vidunderlig udsigt til den andalusiske bjergkæde og til det blå Middelhav, der i sin bugt på min venstre hånd via Torremolinos gemmer Malaga og på min højre toner sig ned mod Algesiras og den omstridte fæstningsklippe og by Gibraltar.

Mens jeg sad og nød dette skønne vue, slog det ned i mig, at Morsingboforeningens sfinks, Sv. Aage Brusgaard, en dag sagde: Kai, vil du ikke nok skrive nogle erindringer fra barndommens dage i Nykøbing, som vi kan bringe i „Morsingboen“. Ak ja – der er langt interval i mit liv fra Nykøbing og hertil, hvor jeg opholder mig nu på en herlig ferie. Var der noget med, at man kan sætte et EDB-anlæg i gang og lade dette fortælle om livet fra dengang – eller er det snarere lyden af et jagthorn, man har brug for og

Bryggergade nr. 5.

på den måde prøve at lade disse toner berette på sin facon, pludseligt og langsomt hentonende.

I Bryggergade levede man i 1913 i et hyggeligt, men meget fattigt miljø. Vi boede i nr. 5 i forhuset, senere i bag-„huset“. Vor nabo var Kompagnihuset, og beboerne i dette hus var et højst interessant publikum. En af mine fine venner fra dengang var Harry Mogensen, søn af fisker Mogensen, der som så mange af byens fiskere led druknedøden på Limfjorden. Harry Mogensen og jeg traf hinanden flere gange i København og havde altid tid til at erindre disse dage i Bryggergade – det var faktisk en stor oplevelse for os at prøve på at huske folkene i Bryggergade og deres meriter.

Som for alle andre børn var en forestående jul en stor og spændende ting. Der var forberedelser i gang, som ikke havde meget med vor tids „glansperiode“ at gøre. For at kunne gøre juleaften og hvad dertil hørte så god som muligt, var det nødvendigt at samle penge sammen. Det gjorde vi 4 børn ved at fabrikere sprællemænd og så gå rundt i byen og sælge disse. Vi blev vældig ferme til at lave disse gavtyve, og ved juletid var det selvfølgelig en nissemand, der var det store salgsnummer. Der var dengang 33 værtshuse i Nykøbing, og også disse steder fandt vi stor afsætning på vore produkter, særlig når stemningen i disse hygge kroge var høj – og det var den tit. Jeg husker at der på kommoden hjemme stod et lille fint farvet glas, og her kom pengene fra handelen med sprællemændene i – for så senere at blive tømt til brug ved indkøbene af de rare sager, der dengang skulle til for at skabe den rigtige juleglæde.

Selve juleaften – ja, den skilte sig vel ikke ud fra andre juleaftener. Jeg som den største af vi fire fik ret hurtigt

Redaktør Haurum foran Morsø Social-Demokrats redaktion i Ny-
gade . G. N. Bogtryks ejendom.

lov til at hjælpe med til at tænde lysene – mens mine 3 små brødre pænt måtte vente til far sagde: Værsgo! Så tog han harmonikaen og spillede op til julesangen: Julen har bragt ... og så var der ikke en der tænkte på fattigdom og besværligheder; men kun på hvad der mon gemte sig i de små pakker, der var lagt under træet – hvad der var i de fine kræmmerhuse og „hjerter“ træet bl. a. var pyntet med, og ikke mindst glæde vakte mors lækre bagværk. Aftenen begyndte selvfølgelig med flæskesteg og den uhyrlige luksus: sveskegrød.

Juleaften blev overstået – men dengang varede julen faktisk mege længere end nu til dags – om ikke helt til påske så dog et stykke hen på vinteren. Foreningsjuletræet i socialdemokratisk forening, der naturligvis blev afholdt i „Kammeraten“ – forresten et herligt navn til en forsamlingsbygning – var den første af de store begivenheder ovenpå juleaften. Det var selvfølgelig den rene svir at komme med her, og jeg husker redaktør Haurum virkede så rar og hyggelig midt i børneflokket.

I juledagene skulle vi to lidt større børn også ned til Frelsens Hærs søndagsskole, hvor der ligeledes var et imponerende stort juletræ. Frelsens Hær lå dengang i Fjordgade, hvor der senere blev indrettet logelokaler, da „Hæren“ flyttede til de nye lokaliteter i Østergade.

Nå, juleriet fik også dengang en ende. Vinteren kunne ofte være lang og fjorden frøs til. Det var en gene for fiskeriet og færgefarten til Glyngøre, men for ungdommen var der rig lejlighed til at dyrke vintersport, dels ude ved Harrehøj og Legind Bjerger, men mest populær var vel nok skøjtebanerne på Klosterfjorden. Her var et myldrende liv af skøjteløbere, og engang imellem var byrådet i spenderebukserne, og betalte for et par timers musikunderholdning på skøjtebanen. Vi drenge kunne ikke dy os for at

Her ved Strandpavillonen : i min barndom en fodboldbane, hvor den tids turneringskampe blev afgjort. Senere flyttede fodboldbanen til den plads ved stranden, hvor det nuværende stadion efterhånden udviklede sig.

søge rigtig langt ud i nærheden af færgerenden, og af og til hændte det da også, at nogle gik i en våge med ofte katastrofalt resultat.

Hvis jeg får mere tid – og det kommer vel nok nu da pensionsalderen er nået – skal jeg „glæde“ Morsingboen's læsere med nogle yderligere træk fra barndommens og ungdommens by: Nykøbing Mors. De er der i hovedet, men når det skal fæstnes på papiret, har de en tilbøjelighed til at forsvinde.

Bryggergade bliver man ikke sådan færdig med, og jeg vender tilbage til „begivenhederne“ derfra lidt senere. Først en tur til „Egely“ i M. C. Holmsgade. Jeg var vel seks år og gik i asylet sammen med Karl – dengang var asylet *kun* for proletarerne. Nu slås selv „fine“ fruer for at få børnene anbragt – nu er det af pædagogiske hensyn, og nu hedder det børnehaver – det med asyl lød for plebejisk. Jeg var kommet om i asylet, og så kommer der en og henter os, jo, for storken havde været der med en lillebror. Vi skyndte os hjem, og jeg husker tydeligt, at jeg stod på en stol ved vinduet for at se, om ikke storken kunne komme en gang til – det måtte da være mægtig spændende. Den kom ikke mere, og min skuffelse blev kun slukket ved hjælp af en to-øres „snegl“, som brødkusken solgte os. Og på den måde hilste jeg så Thorkild velkommen til denne verden. Hans liv blev kort og hektisk og med en masse oplevelser – både gode og onde – men det er en historie for sig.

Nu tilbage til Bryggergade. Den rette mand kunne sik-

Kompagnihuset i Bryggergade.

kert skrive en lang og interessant historie om denne gade og dens beboere. – I nr. 5 var der en smøge afgrænset af huset og et plankeværk op til Kompagnihuset. At sidde her på fortovet i gamle dage, da trafikken var lig nul i forhold til vore dage, var paradiset for os unger. Det liv, der gik forbi os, var meget mere interessant, end de biler, der nu suser forbi og efterlader os og røg. – Nu f. eks. en dag kom en mand trækkende med en hest, og en trommeslager forkyndte kynisk, at kødet af denne hest kunne fås i morgen formiddag hos slagter Schwert. Jeg ved ikke, om dyr forstår noget, men for os børn var det alligevel noget af en tragedie, selv om vi ikke kunne udtrykke det til nogen – ligesom en underderlig sugen gik igennem os ved tanken om, hvad denne hest skulle ud for.

Vi kunne osse engang imellem være „nogle satans drenge“. Den omtalte smøge var et godt gemmested at smutte igennem, når vi små skulle råbe skældsord til lidt større knægte og tøse. En vinterdag havde vi samlet et ordentligt læs snebolde, og de forbipasserende fik da ofte det glatte lag. En dag kom nogle damer – det var vist nogle af byens fine damer – og så dette bjerg af snebolde. Pludselig kommer en af fruentimmerne hen til os: om vi ikke nok ville lade være med at kaste snebolde på dem – også når de kom tilbage. Så skulle vi få 10 øre. Det blev straks accepteret. Beløbet blev omsat i Østergade hos Karen Sy pige.

Bag Kompagnihuset lå – eller ligger måske endnu – et meget lille hus. Men også her gjaldt i gamle dage det kendte ordsprog med: hvor der er hjerterum o.s.v. Der boede i dette hus en fru Skov med to børn jævnaldrende med

Sådan så Asylgade ud i min barndom – og det kan godt være mig selv (Kai) og mine kammerater der står og får en passiar om de problemer, vi som børn havde. Aaen, der skærer Nørrebro, husker jeg tydelig.

os. Mor var kommet på sygehus, og der fandtes dengang ikke noget med en husmoderafløser. Fru Skov havde en bred favn og tog os fire smådrengene til sig og gav os en god forplejning – så godt som små pengemidler kunne række. Jeg ser endnu vi mange bænkedede omkring bordet, medens fru Skov øste en god portion suppe til os sultne. Det var vel dette hjertelag, der gjorde, at fattigfolk kom igennem tilværelsen. Mor var som sagt på sygehus og var lagt på enestue, så det må have været noget alvorligt. Jeg var med på besøg engang, og medens fru Skov og sygeplejersken talte sammen, listede jeg ind i sygeværelset og kaldte på mor – men hun svarede ikke. Jeg blev straks hevet ud igen, og en knaldende lussing var belønningen for min dristighed med at besøge mor uden tilladelse.

En dag dør en mand i Kompagnihuset – en gammel mand med stort hvidt skæg, og vi børn skulle absolut ind og se ham som en anden lit de parade. Man bliver som barn underlig til mode ved første gang, man kan huske det, at stå ansigt til ansigt med døden. Han lå nydelig i sin kiste, og der var helt hvidt tøj rundt omkring ham – det var egentlig ikke noget uhyggeligt syn, men helt naturligt, at han lå der, og vi børn kunne komme for at sige farvel. Der kom så en ligvogn til den sidste transport op til kirkegården. Det var et hestekøretøj med hesten klædt helt i sort klæde, hvor selv ørerne var dækket og kun lige øjnene var fri – men også med sorte skyklapper. Vognen var udsmykket med beslag og et hvidt kors øverst oppe. Den gamle mand skulle nu op i himlen, sagde man til os, men først skulle han altså ned i graven. Der var noget her, vi ikke rigtig forstod, – men vognen satte sig altså i gang,

„Figaro“ i Fjordgade flankeret af Gutheils ejendom tilvenstre, og i ejendommen på højre side havde „Motte Koustrup“ sit værtshus med de i bogen omtalte spytbakker på gulvet.

og der var jo jernringe på hestenes sko, og det gav lyd i brostenene gennem Østergade. Køreturen gik op forbi „den bette skov“, til man nåede endestationen.

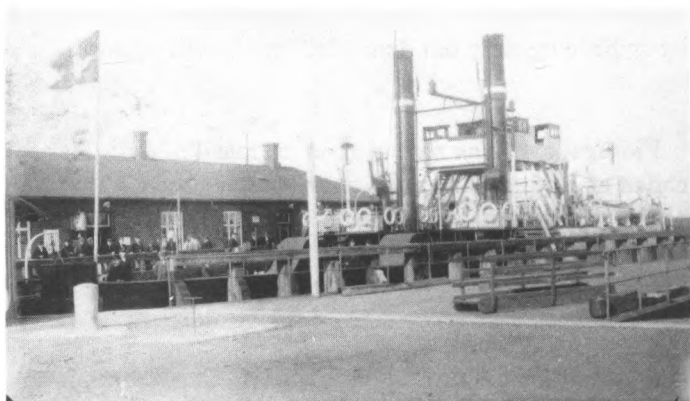
Livet går videre – det skal det jo – og af foreteelserne fra dengang var „sejlturen“ i fisker Kr. Andersens båd, som gerne var oplagt et stykke tid i porten skrås overfor nr. 5. Bag ved denne port var et skur, hvor fiskeren – der forresten senere blev formand for fiskerisammenslutningen – sad i mange timer og bødede garn til næste fisketur. Lidt længere nede i Bryggergade mod Fjordgade boede betjent Halkjær og typograf Olsen – far til Ivan Olsen („Gylte“), der en tid var revisor i Morsingboernes Forening.

Lige overfor os boede Tage Sørensen, som var lidt ældre end os, men – kan jeg huske – altid var så rar mod os. Vor vært, fisker Krog, var en herlig type – som et maleri af Zorn – og når fiskeriet var overstået, var han gerne beskæftiget med at reparere huset, flytte skillerum o.s.v. Hans waterpasser dengang var gerne – en kop vand! Bedst var han, når han var i det humør, at han tog harmonikaen og spillede og sang om den: Mellem himmel og jord.

Fjordgade – alene navnet giver en maritim duft. Her for enden af Bryggergade var der en smutvej ned til havnen – og da vi var børn, var havnen en af vore store oplevelser. Det var ligesom med synet ud over fjorden, at det var denne vej, der førte til den store vide verden, og sådan var det jo også. Til højre lå skibsværftet omtrent helt op til Ringsgade og i hvert fald kun nogle få skridt fra købmand Leffers, der var mere skibsprovianteringsforretning end

Færgen hvortil mange minder om afsked og gensyn knytter sig. Nu er denne trafik forbi, og styrehuset fra en af disse færger befinder sig som kiosk et sted i Nordsjælland.

egentlig købmand. Det siger noget om livet i havnen, idet der var mange fremmede og „egne“ både der skulle forsynes med proviant.

På skibsværftet var der egentlig forbudt adgang, men vi opdagede hurtigt måden at undgå de folk, der skulle smide os ud – thi spændende var det at gå i denne atmosfære og betragte, hvordan et skib blev til lige fra kølen blev lagt til vi kunne betragte det færdige skib – og hvor var det spændende, når der var stabelafløbning. Det var selvfølgelig væsentlig mindre skibe – fiskefartøjer o. l., der her blev fremstillet, men jeg husker, aktiviteten var stor, og der blev fremstillet mange skibe. Umiddelbart op til skibsværftet var dengang et bolværk og hertil lå mange skibe forankrede. Vi drenge balancerede dels på bolværket og dels ned på de mange små og store fartøjer.

Undertiden fik vi også lyst til at tage en tur i navnlig små skibe, joller o. l., som gerne var bundne til de lidt større både og virkede som redningsskibe eller blev brugt, hvis skibene skulle opankres noget ude i vandet. De lidt større knægte snuppede undertiden en sådan jolle, der blev brugt til en tur „ud for at ta' æ færgesøer“. Det var sådan en spændende tur, idet der blev frembragt nogle store bølger bag færgerne til Glyngøre og så være med i en jolle lige bag ved – se det var sagen. Når så jollen skulle tilbage, kneb det undertiden med at få afleveret fartøjet ubemærket. Ofte stod bådens ejer parat til at modtage synderen og gnistrede vred – da var der kun et våben, der var effektiv, nemlig med at løbe så hurtig som benene kunne røre sig. Men mon ikke også denne lille „forbrydelse“ blev eftergivet knægtene.

Øredde hvortil det i bogen omtalte skibsværft nu er anlagt. Kendt er Øredde særlig for sin østers-industri. Også Roklubben er nu placeret her.

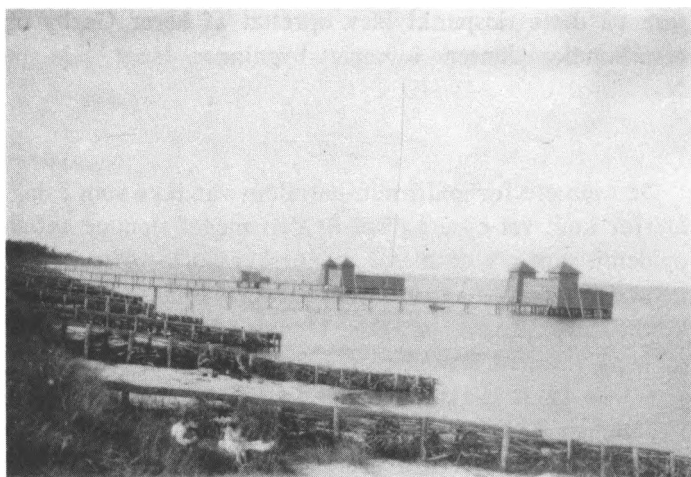

Der var havnen rundt megen aktivitet med fiskeri, hive fisk i land eller anbringe dem i hyttefade. Det var en stor oplevelse for os drenge at betragte gevinsten i disse hyttefade. Der var sild, ål, torsk, rødspætter, krabber og hummere. Ofte kom en båd ind med en sådan ladning fisk, at rælingen lå truende nær vandkanten. Så blev der travlhed med at bjerge fangsten og mange kom i fiskekasser forsynet med is og sendt afsted væk fra Nykøbing, medens en stor del kom byens borgere tilgode, og yndet spise i min barndom – og vel også endnu – var disse herlige Limfjordsrødspætter, enten kogte, stegte eller røgede fra Graversens røgeri på havnen. Alene duften fra dette røgeri var ligesom en duft, der kunne sidde i os lang efter at vi havde fået lov til et kig ind i røgeovnen.

Som jeg nævnte blev en stor del af fiskene sendt væk fra byen – til eksport som det hedder – men under verdenskrigen 1914-18 blev mange fisk brugt til en gullaschfabrik, som på dette tidspunkt blev oprettet af lærer Garby og cigarhandler Jensen i nogle bygninger langt ude på Nørrebro.

De sanitære forhold i min barndom var ikke som i dag. Derfor kom vel også i disse år den meget slemme tyfus-epidemi, som rev en masse mennesker bort – ofte i deres bedste alder. På havnen var slet ingen toiletforhold som kunne være tidsvarende i dag. Omtrent hvor havnen hørte op – på vej mod Strandvejen – havde man en indretning, som blev kaldt „Skagen“, det var simpelthen et skur ude i vandet og her var anbragt en pind som sæde, og så blev nødtørften forrettet lige ned i vandet. Ved siden af var

Badestranden med de i sin tid anbragte gule badehuse. Man havde også de blå badehuse samt endelig kommuneskolens badehus. Nu foregår al badning fra fri strand.

Roklubben placeret med deres bådehus, og ofte så jeg en af roerne springe ud her og tage en rask svømmetur. Man var ikke så sensibel dengang.

Lidt borte fra havnen mod Strandvejen lå dengang byens losseplads og med lidt energi kunne vi drenge samle jern og benstumper i en sæk og drage om til Johs. Christensen, hvis forretning først lå på Rådhusstorvet og senere i den nedlagte skole i Nørregade. Det kunne undertiden blive til en skilling efter nogle møjsommelige timers anstrengelse – men det var dengang selv få ører havde en vis betydning. Man havde i hvert fald ikke dengang som nu afskaffet 1 og 2 ører. Mikkell Hunnerup var lagerforvalter, og ofte efter en bemærkning som: „Te' der jo't jær“ skrev han med blyant en lille seddel ud og med den i hånden kunne vi gå ind på kontoret og hæve vort provenu.

Fjordgade havde efter min viden i tidligere tid været et centrum for forlystelsesliv – i hvert fald ligger der endnu en ejendom som kaldes „Figaro“. Om det navn har tilknytning til operafiguren eller etablissementet af samme navn i København ved jeg ikke, men har skal i tidligere tid have været et danselokale i gården. Endnu i min barndom eksisterede en af restauranterne ved navn „Motte Koustrup“, og så vidt jeg har kunnet læse mig frem gennem Axel Sandemoses „Jantelov“ har denne forfatter ofte opholdt sig her og mediteret over tilværelsen og byens borgerskab. Det var en af disse gammeldags „hyggelige“ restauranter med sand på gulvet og spytbakker til opfangelse af skråklatter, som gæsterne med stor færdighed kunne sende gennem rummet og næsten altid ramme plet.

Min bro'r Karl og jeg til hest. Man genkender i baggrunden stedet med den lille festplads ved Strandvejen. Om trent hvor hesten står findes mindestenen med navne på morsingboer, der omkom i sidste verdenskrig. Deriblandt en af mine skolekammerater, Oscar Bjørnholt.

I det lille hus op ad „Figaro“ lå Gutheils hus med tilhørende smedeværksted i gården. Det var den gamle Gutheil, der her svang hammeren, og den senere Herman Gutheil overtog jo en dag herligheden og blev en af Nykøbings sagnomspundne figurer. På den tid boede i samme hus (omkring 1912) en maler Mehlsen, som foruden at svinge penselen, også var en ivrig handelsmand. Han fik installeret en slags forretning nede i Vestergade (lige op ad karetmageren), og min andel i dette forretningsforetagende var, at jeg blev udstyret med en stor kurv og sendt byen rundt for at sælge røgede flynder. Forretningen gik strygende, thi fiskene kostede kun nogle få ører.

I „Figaro“ boede tante Anna og onkel Johannes. Her husker jeg en lille episode. En aften var vi på besøg. Far spillede og sang, og hyggen bredte sig. Børge – min fætter – og jeg havde fået hver en sukkertop, et såkaldt negerkys og Børge spiste straks sin. Jeg ville gemme min lidt. Ved et uheld skubbede jeg den lille lækre ned på gulvet og straks var „Basse“ (vor lille hund) og snuppede gevinsten – den latter Børge og det øvrige selskab kom igang med har jeg ikke glemt endnu – og heller ikke det gamle ordsprog om at den der gemmer til natten . . .

Havnen var dengang mere en havn end i dag. Der var jo den regelmæssige forbindelse via Aalborg med dampen „Limfjorden“, og store skibe kom med trælast, korn, cement og hvad der ellers kunne transporteres med skibe. En transport som lastbilerne i dag har overtaget. Der var endelig de store både ved Møgelvangs anlægsplads, som kom med kulforsyning til navnlig jernstøberiet. Det var ikke ualmindelig dengang at se børn med en spand gå bag disse kultransporter med hestevogn om til støberiet, for at

En gruppe foran Ole Ry's slikbutik i Østergade lige overfor Frelsens Hær. Min bro'r Karl og jeg har prøvet at identificere og kommet til følgende resultat fra venstre til højre: - ukendt - Laurits Bach / Henry Poulsen (Tuborg) - Ole Rye Rasmussen - Gerh. Petersen - Kaspar Schwarz - Harald Petersen - Alfred Bach - Kristian Kristensen (Kok) - to ukendte - Karl Bach - Frode Jensen - Jens Sauer - Jacob Sauer - to ukendte - Thorkild Bach.

se om ikke der skulle falde et par stykker kul af, som kunne puttes i spanden og hjem til opvarmning af de små og ofte fattige hjem.

Og som afslutning på „havnerundfarten“ var endelig færgelejet til Glyngøre. Det var forbindelsen ud til den store verden. Herfra har mange morsingboere sagt farvel – nogle det sidste farvel til Mors, og det har altid været et hyggeligt samlingssted at være her for at sige farvel og selvfølgelig også goddag til gæster og venner.

Oppe i Nordsjælland fandt jeg en dag ved en tilfældighed et gammelt styrehus, der virkede som iskagebod – og minsandten om ikke det var styrehuset fra den gamle færge „Glyngøre“. Klenodiet står der endnu ved museet for gamle vogne i Rågeleje.

Skoletiden begyndte i Grønnegade med frk. Hansen som klasselærerinde. Hun overvandt vor frygt for det nye ved hjælp af en lille brik chokolade. Frk. Hansen, der vistnok boede i et hus yderst på Strandvejen, var vældig flink og trods de truende lorgnetter, som hun tit tabte, var hun i stand til at gøre os interesseret i vor ABC – en Hanebog. Indmeldelsen foregik ovre i den gamle gymnastiksal, og selveste inspektør Kofoed overvågede ceremonien for at konstatere, at alt gik rigtig til. Kofoed og jeg var fine venner hele skoletiden – det var han vist med alle børn. Havde jeg dengang vidst, jeg senere skulle få min manddomsgerning i Birkerød, havde vi nok haft mere at snakke om. Han var nemlig ansat ved Birkerød Statsskole og var en tid (fra 1890-93) ansat som skolens rektor, hvorefter han kom til Nykøbing som skoleinspektør. En ensom natur

Buntmager Jacobsens forretning lå der, hvor man ser skiltet med skind og den høje hat – lige efter glarmesterforretningen. På den anden side lå bagermester la Cours bagerforretning. Der er vistnok bagerforretning i huset endnu. Lidt længere nede i gaden lå nok en bundtmagerforretning, hvis indehaver hed Petersen. Lige overfor buntmager Jacobsen lå, som man vil se, den gamle købmandsgård Fr. Bangs Eftf. Som man ser på skiltet havde urmager Licht allerede på dette tidspunkt etableret sig i forretningen i Algade. Deromkring lå også drejer Touborgs værksted.

– og jeg har ved at granske i arkiverne her i Birkerød fundet ud af en smule hvorfor.

Skoletiden gik rask, og selv om der dengang var placeret et spanskrør i klassen, var det egentlig sjældent, at der blev brug herfor. Først i de senere skoleår oplevede jeg nogle gange at overvære denne barbariske afstraffelse. „Synderen“ havde garderet sig med aviser i bukserne – men selv det opdagedes. En rask lille lussing var også af og til en form for afstraffelse. Men i det store og hele kan jeg sige, at i min skoletid var den korporlige straf sjældent i brug.

Det var almindelig dengang, at drenge blev engageret som bydreng for at tjene lidt til hjælp til livets ophold, og bydreng blev også min lod i en ret tidlig alder. Jeg blev engageret til buntmager Jacobsen, som havde forretning i hovedgaden (Algade) lige overfor Frederik Bangs Eftf.s gamle købmandsforretning (se foto). Det var en hel ny verden, der her åbnede sig for mig, og jeg var mægtig spændt på, om jeg kunne klare opgaven – jeg var ret klein af gestalt. Jeg blev modtaget med venlighed og smil af buntmageren og hans kone og fik en herlig tid. Lønnen var ikke fyrstelig – 4 kr. for 1 måned – men det gjorde nu ikke så meget. Den udviste venlighed var mere værd. Jeg skulle gå i byen med hatte – ofte de dengang brugte høje cylinderhatter, der fik en oppudsning, hvis en af byens „fine“ skulle begraves. Buntmager Jacobsen var vældig ferm til at give en sådan høj hat en omgang med et specielt varmejern, og cylinderen skinnede da omkap med solen. Og til mange af byens fine fruer var der dengang

På udflugt til Refshammer for at besøge morbro'r Jeppe. På vejen stopper vi op i Riis Plantage. Fra venstre: en ukendt snedker – min mo'r – min fa'r (med stiv hat og Basse i favnen) – Kai – Karl – Aage – Thorkild. Billedet må være taget i 1912.

ofte en pels. Det var jo gullaschtider, og når jeg i en meget stor og fin kasse kom med en sådan pels, ku' der godt falde en skilling af.

Der var i det hele taget en god stemning hos buntmagerens familie. Fruen var et livstykke og manden ikke mindre. Jeg lærte at synge sangen: „It's a long way to Tipperary (den engelske soldatersang fra krigstiden 1914-18) og måtte give den da capo til jeg kunne den udenad. Der kom mange sjove mennesker i buntmagerforretningen og interesseret var jeg, når døren til butikken stod på klem, og jeg kunne høre meget af den snak, som vel ikke var beregnet til mig. – Når der var stilhed med at besørge ærinder, lavede jeg små kasketter og pelshuer af rester, som jeg fandt rundt i værkstedet.

I huset var en assistent, som jeg husker endnu. Hun hed Agnes og var datter af koksbæreren på Gasværksvej. Hun var god ved mig og gav mig ofte en bid kage eller endog kaffe. Til gengæld skulle jeg smutte nogle småærinder for hende sådan i smug. En gang sendte hun mig hen for at købe et brevkort med en sang på, og det husker jeg var den med tre kongermødet i Malmø.

Det med drikkepenge, som jeg nævnte før, bragte mig engang i en forlegenhed. Jeg havde fået en god skilling og ville flutte mig på et konditori med en fin lagkage. Konditoriet lå tilhøjre for Folkebladets nuværende bygning oppe i et hjørne, så jeg troede mig godt gemt. Midt i nydelsen af den herlige lagkage gik butiksdøren op – og ind trådte fru buntmager Jacobsen. Jeg blev naturligvis lidt hed om ørerne ved situationen, men min chefs frue var heldigvis forstående og ønskede mig blot: velbekomme.

Højris slot set fra voldgraven. I tårnet er både min far og bedstefars navne indgraveret i bjælkelaget fra den tid de arbejdede der med henholdsvis snedker- og malerarbejde.

Pinsemorgen, da vi var små drenge, var en stor og spændende oplevelse. Da skulle vi med far en tur til Højriis slot og turen gik – selvfølgelig til fods. Ved Legind Skole drejede vi af, for vi skulle have turen over heden, og her gik så en markvej direkte til Højriis. Vi var stadset ud i fineste snit med stråhatte, fine bluser og nye sandaler – alene det var for os en stor pinseglæde. Solen „dansede“ dengang næsten altid, når det var pinse, og det var selvfølgelig en anstrengende tur for vi små fyre at følge med. Ankomsten til Højriis fandt vi en rastepads i anlægget, og en god madpakke og en sodavand var naturligvis velkommen i disse omgivelser oven på traveturen. Far havde gerne en „lommelærke“ og i reglen en kollega med til at forhøje nydelser. Hjemturen gik ad landevejen til Salling-sund kro, der dengang ejedes af Vald. Bilstrup.

På den anden side af kroen lå dengang et ret stort træhus og her var der lørdag og søndag dans – rigtig gammeldaws som man dengang brugte. Spillemanden var dengang

Sallingsund – udsigt over færgelejet. Inden længe – nogle mener i 1977 – bliver denne hyggesejlads afløst af en bro.

ofte min far eller bedstefar. Som de fleste børn var jeg glad for min bedstefar, og når han skulle spille (på harmonikaen) i dansesalonen, var jeg ofte med. Min opgave var da den at gå rundt med en hat i dansesalonen og samle penge ind til spillemanden – det var eneste aflønning for dansemusikken dengang.

Men jeg husker endnu at der var liv og glade dage – ja, hver gang færger lægger ind og bilerne strømmer mod Nykøbing, gør mine tanker ophold ved denne plet, hvor engang dansesalonen lå. – Også skolerne brugte Sallingsund som udflugtsbasis, og vi børn var himmelrykte, når vi efter marchturen fra Nykøbing blev bænket ved nogle store borde og fik wienerbrød og sodavand – og så en rask tur op i skoven, der strakte sig bag Sallingsund – op og lege og nyde den storslåede udsigt herfra.

Den helt store hjemtur var med lods Yttrup's motorbåd, og en sådan sejltur med så skønne omgivelser kan man ikke mange steder opvise smukkere.

Af små erindringer, som sidder der endnu, var et besøg hos „sennep-konen“. Når jeg kom hjem fra skole ved middagstid kunne det hænde, at vi skulle have fisk til middag – ja, det hændte selvfølgelig tit – og så var mor der i døren: om ikke jeg hurtigt kunne løbe om til Kirkegade og hente noget fiskesennep, hvilket var en særlig delikatesse, som kun den kone, der boede i Kirkegade, kunne fremstille godt nok. I Kirkegade – ja, det var akkurat der hvor Biografen nu ligger. Der lå ovenover en butik; det var vistnok Høeg-Hansens far der her havde en lille papir-

Der var altid musik i min familie – harmonikamusik. Bedstefa'r tog tit en tårn med at spille rundt på Mors til de forskellige festlige lejligheder. Denne evne til at spille og dermed underholde gik i arv til min fa'r og min broder Aage. Den lille mand ved trommen er Aages søn Hans, der nu er typograf i Aarhus.

handel. Der var i dette vindue altid for os børn spændende ting såsom papirhatte til fastelavn og anden fest og også uhyggelige bogtitler – jeg husker en med Sebastian, der stod og kogte småbørn i tjære! – Nå, men nede i kælderen lå altså den lille biks med fremstilling af fiskesennep. Jeg fik det i en lille kop – det kostede 5 øre – og så var det med at komme hjem med herligheden, der skulle supplere middagsmaden – altså fisken.

I Nygade i Jørgen Brandts ejendom og ved siden af Dansk Beklædningsmagasin lå i min barndom en biograf: Kinopalæet, der senere flyttede til Toftegade. Det var ved den tid Chaplin-filmene begyndte at komme frem, så det skabte jo godt besøg af ungdommen. Men også mere lødige film trak selvfølgelig. Der var et ganske interessant leben i denne biograf, og fru Humble sørgede for ledsagemusikken. Jeg husker entre for børn var 15 øre, men man tog det ikke så højtideligt, hvis man kun havde 10 øre. Det var naturligvis på de forreste rækker der var mest livlig, og engang imellem gik det muntre da også over gevind – vistnok når en af drengene slog en prut – det som en af byens „fine“ borgere også ved en biografforestilling kaldte „tabte perler“. Når så munterheden helt var på det højeste, slog pianistinden resolut forhænet ved klaveret til side og kom frem og skældte ud – selv om det var midt i Chopins nocturne.

Svend Aarestrup og jeg gik en tur om søndagen med denne hund – og det var til glæde for alle tre. – Måske kan Svend Aarestrup, der nu er pensioneret barbermester husker hvad hunden hed?

Foruden de mange karuseller, luftgynger og cirkus, der gennem barndomsårene skabte interesse og oplevelser, var der dog over dem alle: det årlige dyrskue. Da var der for alvor fest i gaden – i hvert fald i Østergade, hvorigennem hele transporten af dyrene – til fods – foregik. Det var virkelig festival og ankomsten til pladsen, var det for vi drenge om at finde en smutvej uden om kontrollen. Det begyndte dengang i „den bette skov“, hvor grisene var placeret – og siden hen til den store plads, hvor der var alt hvad der var værd at se af flotte heste fra Mors, flotte kreaturer, får og geder – ja, jeg husker i dag ikke hvad. Og så „det muntre hjørne“, hvor „kunstnerne“ med professor Labri i spidsen gjorde sig de bedste anstrengelser for at lokke småpengene fra os. – Ja, dette dyrskue er et af de billeder som sent eller aldrig går i glemmebog, for hvem der har oplevet dette eventyr. Dyrskue i dag skal være en fattig afglans af tidligere tiders oplevelse på dette hyggelige område.

En dag var det slut med de rare dage hos buntmager Jacobsen – jeg sagde selv op, og det var han vist ikke så tilfreds med. Jeg begyndte i en ny banche, nemlig som indsæberdreng hos barbermester Baastrup i Vestergade. Det var en lidt højere løn, der trak, og så det med at prøve noget nyt. Jeg skulle selvfølgelig først lære kunsten med indsæbning af kunderne før barbering, og det kunne ofte være en blandet fornøjelse – ofte var det reelle skægstubbe, der skulle have en kraftig omgang for at være moden til Baastrups barberkniv. – I samme ejendom var Hotel Karl Markvorsen, og gården her var et helt eventyr dengang, med flotte forspand, der fyldte gården op, når „de rige

Fra en udflugt afholdt af malernes fagforening til Fur. Tidspunktet må være 1913. Efter hukommelse fra venstre: Ukendt - maler Hansgaard - maler Ove Jacobsen - ukendt - maler Brink og frue - Kai - maler Chr. Nielsen og frue - maler Mehlsen - maler Peter Christensen - maler Niels Kjær - fru Marius Petersen - Min mor Mathilde - ukendt - min fa'r Hans Fønss Bach (med harmonika) - ukendt - fru maler Mehlsen - Min bro'r Karl.

bønder“ kom til Nykøbing og skulle foretage sig et eller andet i staden – som oftest indkøb. Der var en ret stor hestestald, og jeg lille knægt benyttede ofte pausen mellem indsæbningerne til et besøg i denne hestestald – der var ligefrem en hyggelig duft og varme, og selvfølgelig var det spændende for mig som bybarn at betragte disse herlige heste, når de stod og hyggede sig med et godt foder.

I samme ejendom var Gylden Houmans boghandel og bogbinderi, og her hilste jeg (1917) på bogbinder Niels Refsgaard, der sammen med sin broder, den senere typograf Marinus Refsgaard, fik en stor og god indflydelse på mig. Niels Refsgaard var en kunstner på bogbinderfagets område, og han lærte mig at gode bøger også tilkom en smuk indbinding.

En dag fik jeg et lokkende tilbud hos endnu en barbermester, nemlig barbermester Odgaard, der havde forretning i tobaksfabrikken Th. Damborgs ejendom. Her var jeg sammen med den senere barbermester Svend Aarestrup, der blev i branchen og etablerede sig i Nørregade. Vi var således to drenge til at sæbe ind, og der var god gang i forretningen. Barberkunder var der mange af, og jeg husker, at drikkepenge var en ret væsentlig del af vort provenue. – Vi havde dengang åbent til lørdag aften ved 8-9 tiden, og søndag formiddag skulle vi møde igen og tage en tårn til middag. Foruden at sæbe ind skulle vi også hjælpe til med de sanitære foranstaltninger, og herunder hørte at rense spytbakker.

Min start i livet som bogtrykker foregik hos bogtrykker Georg Nielsen, der ses på billedet tv. Ved siden står min lærekammerat Chr. Isak Hansen, der senere blev journalist i Esbjerg og en kort tid var redaktør af et nyoprettet dagblad for Venstre, der skulle udkomme i København. Bladet fik kun en kort levetid. Førstesvendten hos G.N. Bogtryk var typograf Frederiksen, der har kitlen på og en vinkelhage i hånden. Så kommer bydrengen (Kai) der lige har sat skovlen for at nyde den begunstigeelse at komme med på billedet. Den lille pige er Inger-Lise (datter af G.N.), der så vidt jeg ved senere blev lærerinde.

Det var som allerede før nævnt i krigens tid – den første verdenskrig. Vi børn mærkede nu ikke særligt, at der var krig. Skole- og arbejdstid blev passet regelmæssig, og føde og klæder fik vi også. Der var på handelens område en ret livlig aktivitet, og i den henseende havde vi et job med at opkøbe kaniner, som så blev slagtet og vel lavet til føde-midler. Det var noget barbermester Odgaard fik os sat i gang med, og hvor han blev af med dyrene, husker jeg ikke – men bare vi fik en skilling ud af handelen, var vi tilfredse.

Ja, sådan gik i store træk en del af min barndom – den del jeg husker noget af. Tiden for overgangen til „de voksnes rækker“ nærmede sig. En dag befandt jeg mig som bydreng hos bogtrykker Georg Nielsen, der dengang foruden almindelige tryksager havde opgaven med at trykke den lokale udgave af „Morsø Socialdemokrat“. Det blev begyndelsen til min livsgerning i Gutenbergs kunst, en branche jeg beskæftiger mig med den dag i dag – selv om også dette fag er ved at undergå en enorm forandring fra sin oprindelse.

Trods den forjagede tilværelse har jeg det vel som alle andre morsingboer. Den tid – barndommens tid i Nykøbing – var trods alle genvordigheder med fatigue og deraf følgende gebrækkeligheder en skøn tid. Det er vel altid en god ting, når det kan gå fremad! Er det ikke noget af det, vi trænger til i dag, hvor det ikke rigtig kan gå fremad, som det kunne fra de små kår i Nykøbing.

Når vi tog færgen fra Nykøbing – for mange var det

**Strandvejen med et glimt af havnen. Skoven i baggrunden og den
ensomme sejler vinker farvel.**

sidste gang – og på turen til Glyngøre betragtede det kære billede af de kendte bygninger med kirken i midten, da var det som noget blev borte for os, og den sidste spids af Strandvejen forsvandt og ligesom fortalte os, at nu var det slut.

